

ABD'NİN İHA SALDIRILARI

Obama döneminde ABD'nin İHA'larla saldırı taktiğine ağırlık vermesinin başarılı olup olmadığı tartışmalıdır. Obama 2013 yılının Mayıs ayında yaptığı konuşmada bu yöntemin 'meşru' ve 'başarılı' olduğunu savunmuş ve sivil kayıpların olduğunu kabul etmiştir. Ancak terörle mücadele amacıyla uygulanan bu yöntemin günümüzde radikal grupları ne kadar engellediği belirsizdir.

Ferhat PİRİNÇÇİ

ABD, 11 Eylül saldırılarının ardından 'terörizmle küresel mücadele' adını altında Afganistan'a düzenlenen müdahaleyle başlattığı savaşı, 2003 Mart'ında Irak'ın işgaliyle sürdürmüş ve Obama 2008'de göreve geldiğinde her iki ülkede de Amerikan askeri varlığı bulunmaktaydı. Obama, seçim kampanyasının bir parçası olarak Başkan seçilmesi halinde Irak'taki Amerikan askerlerini 16 ay içinde çekeceğini taahhüt etmiş ve bu taahhüdü 2011 yılının Aralık ayında yerine getirebilmişti. Aynı süreci Afganistan'da da işleteceğini belirten Obama, 2014 yılı sonuna kadar bu ülkedeki askerlerini çekeceğini açıklamıştı. Bu doğrultuda Afganistan'daki Amerikan muharip birlikleri, kademeli olarak çekilmeye başlamışsa da Afganistan'da hâlâ 10,000'in üzerinde Amerikan askeri görev yapmaktadır.

ABD, Afganistan ve Irak'ta kısa sürede hedeflerine ulaşacağını ve istikrarı sağlayıp çekileceğini düşünmekteyken, iki ülkede de bu düşüncelerini gerçekleştirememiştir. Nitekim süreç içinde Afganistan'da 2,300'ün üzerinde Amerikan askeri öldürülürken 20,000 civarında Amerikan askeri yaralanmış; Irak'ta ise 5,000'e yakın Amerikan askeri öldürülmüş ve 30,000'in üzerinde Amerikan askeri yaralanmıştır. Dolayısıyla her iki ülkede de savaş sürecinin uzaması ve askeri kayıplar, Amerikan dış ve güvenlik politikasında değişime neden olmuş ve bu değişim, özellikle Obama döneminde kendini göstermiştir. Obama'nın Ortadoğu'daki krizlere aktif olarak müdahil olmaktan uzak durarak, sorunlara düşük bir angajman düzeyiyle yaklaşması veya sıkça vurguladığı "çatışma bölgelerine Amerikan muharip birliklerini göndermemek" (no boots on the ground) şeklindeki sözleri aslında

'Vietnam Sendromu'nu hatırlatan Afganistan ve Irak tecrübeleriyle ilişkilidir.

İHA'ların Amerikan Stratejisindeki Yeri ve Dönüşümü

ABD, söz konusu tecrübelerin de etkisiyle bölgedeki mevcut askeri varlığını azaltmaya çalışırken farklı taktiklerle 'terörle mücadele stratejisi'ni yürütmeye devam etmektedir. Terör gruplarına rakip güçlerin siyasal ve askeri açıdan desteklenmesi, küresel düzeyde halkla ilişkiler ve kamu diplomasisi politikaları izlenmesi, özel kuvvetler kullanılarak nokta operasyonlar yapılması ve İHA'larla saldırılar gerçekleştirilmesi gibi yöntemler, ABD'nin terörle mücadelede kullandığı taktikler arasında yer almaktadır. Son dönemde İHA'larla gerçekleştirilen saldırılar, bu taktikler arasında üzerinde en fazla durulan konulardan birisi olmuştur. Bu noktada ABD'nin Afganistan işgaliyle eş zamanlı olarak başlattığı İHA saldırıları, 'şahin' olarak nitelenen George W. Bush döneminde terörle küresel mücadele stratejisinin tali/tamamlayıcı bir unsuru olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Bush döneminde ABD'nin İHA'ları saldırı amacıyla kullanımını iki kategoride ele almak gerekir. İlk olarak ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon) ve Birleşik Özel Operasyonlar Komutanlığı tarafından yürütülmekte olan İHA operasyonları, 'savaş cephesi' olarak ilan edilen Afganistan ve Irak'ta açık bir şekilde kullanılmıştır. Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı (CIA) tarafından yürütülen İHA saldırıları ise gizli nitelikte olup ABD'nin savaş halinde olmadığı Pakistan, Yemen ve Somali'de gerçekleştirilmektedir. ABD içinde ve uluslararası alanda tartışma konusu yapılan ve gerek kullanım nedeni gerekse sonuçları açısından eleştirilerin odak noktasında bulunan İHA saldırıları, CIA tarafından yürütülmekte olan bir programdır.

İlk olarak, 2001'in Ekim ayında Afganistan'da başlatılan İHA saldırıları, Afganistan dışında ilk kez 3 Kasım 2002'de Yemen'de yapılmış, ardından 2003'te Irak'ın işgaliyle beraber Irak'ta İHA saldırıları söz konusu olmaya başlamıştır. İHA saldırıları, 2004 yılında Pakistan'da ve 2007 yılında da Somali'de yapılmaya başlanmıştır. Bu noktada ABD açısından Afganistan ve Irak birer aktif savaş cephesi olarak nitelenebilecekken, Bush döneminde El-Kaide'yle mücadele için İHA'lar üzerinden cephenin genişletildiği görülmektedir. Ancak Bush'un görevde olduğu 2001-2008

döneminde İHA'ların saldırı amacıyla toplamda 52 kez kullandığı tespit edilmişken Obama döneminde bu taktikte ciddi bir dönüşüm olduğu söylenebilir. Zira Obama göreve başladıktan üç gün sonra başlayan ilk İHA saldırılarının, günümüze gelindiğinde 400'ün üzerinde olduğu iddia edilmektedir. Diğer bir ifadeyle Irak ve Afganistan dışarıda bırakılırsa, Bush döneminde yılda ortalama olarak 7'nin altında kalan İHA saldırıları, Obama döneminde yılda ortalama olarak 50'nin üzerinde gerçekleştirilmiştir.

İHA Kullanımının ABD Açısından Avantajları

Obama yönetiminin İHA saldırılarını tali bir araç olmaktan öte asli bir unsur haline getirmesi, bir zorunluluk değil, tercihtir. Obama'nın bu tercihe ağırlık vermesinin bazı nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerin başında, Obama'nın görev süresi boyunca, 'savaşları bitiren Başkan' sıfatını bir miras olarak bırakmaya çalışması gelmektedir. Bu nedenle Obama, Amerikan kara birliklerinin herhangi bir şekilde muharip bir misyonla konuşlandırılmasından imtina etmekteydi. Öte yandan Afganistan'daki karışıklığın Pakistan'daki yansımaları ve Yemen ile Somali'de radikal örgütlerin artan etkisi, ABD'nin sessiz kalamayacağı gelişmelerdi. İHA'lar, işte bu noktada, Obama yönetiminin elini rahatlatan bir taktik olarak devreye girmiş ve Obama'nın bir yandan Amerikan askeri göndermeme sözünü tutmasını sağlarken diğer yandan ABD'nin terörle mücadelesine farklı yöntemlerle devam etmesini sağlamıştır.

İHA saldırılarının tercih edilmesinde, İHA'ların teknik açıdan sağladığı avantajlar ve saldırı bölgesinde Amerikan askeri varlığı gerektirmemesi de etkili olmuştur. Zira İHA'lar savaş uçaklarına göre çok daha fazla havada kalabilmekte ve saldırı bölgesinde herhangi bir kara desteği gerektirmemektedir. İHA'ların yaklaşık 14 saat havada kalması, saldırının yeri ve zamanlamasıyla ilgili anlık istihbarat toplamasını sağlamakta ve bu süreç içinde saldırı önceden yoğun planlama yapılmaksızın gerçekleştirilebilmektedir.

İHA saldırılarının tercih edilmesinde, bu saldırıların 'gri' alanda gerçekleştiriliyor olması da etkili olmuştur. Zira Obama döneminde Pakistan'da giderek artan ve Yemen ile Somali'de de sıklaşan İHA saldırıları CIA tarafından yönetilmekte ve Beyaz Saray, birkaç istisna dışında İHA'larla saldırılar düzenlediğini dahi kabul etmemektedir. Dolayısıyla saldırıların yeri,

zamanlaması, hedefi gibi unsurlar yönetim tarafından belirlenmekte, CIA tarafından gerçekleştirilmekte ve kamuoyuna bu süreçle ilgili hiçbir açıklama yapılmamaktadır. Bu durumun, Obama'ya geniş bir manevra alanı sağladığı açıktır. İHA saldırıları hakkında elde edilen ve kamuoyuna yansıyan bilgiler ise, konu ile ilgili çalışan sivil toplum kuruluşları tarafından derlenmekte ve saldırıların sayısı, yeri, zamanlaması veya bu saldırıların yol açtığı kayıplara ilişkin verilerde kaçınılmaz olarak bir bilgi kirliliği ortaya çıkmaktadır.

İHA Kullanımının Hukuki ve Ahlaki Yönü

ABD'nin İHA'larla saldırı gerçekleştirmesi bir dizi tartışmayı beraberinde getirmektedir. İç hukuk açısından Amerikan yönetimleri, İHA saldırılarını 11 Eylül saldırılarının ardından Kongre'nin 18 Eylül 2001'de kabul ettiği 'Askeri Güç Kullanma Yetkisi' yasasına dayandırmaktadır. Bu yasa, Başkana oldukça açık uçlu yetkiler vermekte ve Amerikan Başkanlarını İHA saldırıları ile topyekûn bir savaş başlatma yetkisine bile sahip hale getirmektedir. Dolayısıyla İHA saldırıları Amerikan iç hukuku açısından büyük bir açık oluşturmayabilir, ancak saldırılar uluslararası hukuk açısından ele alındığında ortaya farklı bir tablo çıkmaktadır.

ABD, İHA saldırılarını BM Kurucu Antlaşması'nın meşru müdafaayı açıklayan 51.maddesine dayandırmaktadır. Ancak bu madde her ne kadar bir saldırıya uğranması durumunda bireysel veya kolektif meşru müdafaayı öngörse de bunun sınırı ve koşulları da belirtilmiştir. Dolayısıyla 11 Eylül terör saldırılarının üzerinden 14 yıl geçtikten sonra hâlâ meşru müdafa kapsamında saldırılarda bulunulması ikna edici görülmemektedir. Ayrıca saldırıların açıkça düşman ilan edilmemiş hatta müttefik olarak görülen ülkelerde gerçekleştirilmesi, söz konusu ülkelerin egemenliklerinin ihlali sorununu gündeme getirmektedir. Bu noktada Amerikan yönetimi her ne kadar saldırı yaptığı ülkelerdeki yönetimlerin üstü örtülü rızasını alsa da kamuoyu nezdinde bu yöntemin meşruiyetinin tartışılmasına engel olunamamaktadır.

İHA saldırıları sonucunda ölen kişilerin kim olduğu tam olarak bilinmemekte ve ABD yönetimince bu kişilerin 'terörist' olduğu iddia edilmektedir. Ancak haklarında herhangi bir soruşturma açılmayan veya yargı kararı bulunmayan bu kişilerin İHA saldırılarıyla öldürülmesi, 'yargısız infaz' suçlamalarına yol açmakta ve bu durum en basit ifadeyle, BM İnsan

Hakları Evrensel Beyannamesi'nin masumiyet karinesi ve adil yargılanma hakkını düzenleyen 11.maddesine aykırılık oluşturmaktadır. Kaldı ki İHA saldırılarında sivil kayıpların olması, bir 'savaş suçu' veya 'insanlığa karşı suç' olarak değerlendirilip saldırının yapıldığı ülkenin Uluslararası Ceza Mahkemesi üyesi olması durumunda ABD açısından ciddi hukuki sonuçlar doğurma potansiyeline sahiptir.

Obama döneminde ABD'nin İHA'larla saldırı taktiğine ağırlık vermesinin başarılı olup olmadığı tartışmalıdır. Obama 2013 yılının Mayıs ayında yaptığı konuşmada bu yöntemin 'meşru' ve 'başarılı' olduğunu savunmuş ve sivil kayıpların olduğunu kabul etmiştir. Ancak terörle mücadele amacıyla uygulanan bu yöntemin günümüzde radikal grupları ne kadar engellediği belirsizdir. Zira günümüzde bu gruplara katılımın arttığı ve grupların etki sahasının genişlediği görülmektedir. Bununla ilişkili olarak İHA'larla saldırı yönteminin, kullanıldığı ülkelerde Amerikan karşıtlığını arttırıcı etkisi olduğunu da dikkate almak gerekir.

Obama'nın İHA'larla saldırı taktiğini terörle mücadelenin asli bir unsuru haline getirerek bu yönetime ağırlık vermesi, hukuki ve ahlaki açıdan yeni sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Saldırılarda 'hedeflerin' nasıl bir prosedürle belirlendiğinin belli olmaması, saldırıların yargısız infaz niteliği taşıması, saldırılarda sivil kayıpların yaşanması, saldırıların yapıldığı ülkelerdeki yönetimlerin meşruiyetlerinin sorgulanması gibi konular bu sorunlar arasında sayılabilir. Ancak belki de uzun vadede en önemli sorun, ABD'nin bu yönteminin gelecekte bir emsal teşkil edecek olma riskidir.

Günümüzde 100'e yakın ülke başta istihbarat ve keşif için olmak üzere askeri amaçla kullanılabilir olan İHA'lara sahiptir. Bu ülkelerden yaklaşık 30'unun envanterinde silahlı saldırı yapabilme kapasitesine sahip İHA bulunmaktadır. Şu ana kadar sadece ABD ve İsrail'in İHA'ları saldırı amaçlı kullandığı tespit edilmiş olup, bu İHA saldırılarının ahlaki ve hukuki açıdan sorgulanmaması, diğer devletleri bu yöntemi kullanmaya teşvik edici niteliktedir. Kaldı ki teknolojinin gelişimi ve elde edilebilirliği düşünüldüğünde İHA'ların saldırı amacıyla sadece devletler tarafından değil, devlet dışı aktörler tarafından kullanılma riski bulunmaktadır. Nitekim Ortadoğu'da bazı devlet dışı aktörlerin şu anda istihbarat ve keşif amacıyla İHA kullandıkları bilinmektedir. ○

Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi